

Kansakoulusta yhteiskunnan tukipilariksi

Isoäitini Inkeri Kosonen os. Mäkinen koulu-ura alkoi vuonna 1957. Hän syntyi vuonna 1951 pienen Pirkanmaalla sijaitsevaan kylään nimeltään Ruovesi. Perheessä elettiin hyvin tavallista elämää pienessä maalaistalossa, jossa esimerkiksi sähköjä ei vielä tuohon aikaan ollut vaan valaistus hoidettiin pitkälti öljylampuilla, ja saunaan tallustettiin usein lyhty kädessä. Eläimiäkin oli, mutta Inkeri ei muista juuri koskaan käyneensä navetalla työn merkeissä. Veden kantaminen, halkojen tekeminen sekä muut arjen askareet tulivat kuitenkin nuoruudessa varsin tutuiksi. Perheeseen kuului Inkerin lisäksi isä, joka oli ammatiltaan muurari, ja äiti, joka oli käynyt karjanhoitokoulun. Lisäksi Inkerillä on sisaruksia, joista Leila-sisko on käynyt emäntäkoulun, Sirkka-sisko on koulutukseltaan ompelija ja veli Reijo työskentelee paperimiehenä. Lähes samanikäinen Sirkka sisko on myös antanut oman panoksensa muistelmiin, jotta varsinkin kansakouluajasta saatiin huomattavasti enemmän muistelmia irti.

Isoäitini sukupolven koulunkäynti eroaa huomattavasti nykyajan opintopolusta. Muistelussa isoäitini kanssa paneuduttiin pitkälti hänen kansakoulu- sekä kansalaiskouluaikeihinsa. Lisäksi muistelmista tulee myös käytyä yleisellä tasolla myös läpi Inkerin keskikouluajoja sekä kouluttautumista hänen lapsuuden haaveammattiinsa sairaanhoitajaksi.

Pieni kyläkoulu alkusysäyksenä opintielle

Inkeri aloitti kansakoulun loppukesästä vuonna 1957 Vessarin kansakoulussa Ruovedellä. Inkerin kohdalla koulu kesti kokonaisuudessaan 7 vuotta, jonka jälkeen siirryttiin silloiseen kansalaiskouluun. Koulurakennus oli pieni kaksikerroksinen hirsitalo, jossa oli kaksi isompaa luokkaa. Luokat oli jaettu niin, että oli kaksi yhteisluokkaa: 1.–3.-luokan koululaiset olivat yhdessä luokassa ja 4.–6.-luokan lapset toisessa luokkahuoneessa. Yhteensä luokissa oli noin 20 opiskelijaa, joten jokaisen vuosikerran opiskelijat olivat helposti laskettavissa kahden käden sormilla. Koulu oli myös siitä mielenkiintoinen rakennuksena, että molemmat koulun opettajista asuivat siinä. Toisen opettajan koti sijaitsi koulurakennuksen toisessa päässä ja toisen opettajan koti hirsitalon ylemmässä kerroksessa. Lisäksi koulussa oli keittola, joka myös sijaitsi ylemmässä kerroksessa sekä ulko- huussit. Kahden opettajan lisäksi koulussa työskenteli nainen, joka vastasi ruuanlaitosta sekä koulun yleisestä siisteydestä. Lisäksi ulkona oli urheilukenttä, jossa pystyi hyppäämään pituutta sekä korkeutta, jotka tuohon aikaan olivat hyvin suosittuja urheilumuotoja. Lisäksi koulun pihalta löytyi karuselli, joka oli hyvin suosittu leikkiväline ainakin Inkerin mielestä.

Koulussa työskennellyt nainen valmisti itse joka päivä noin 40 oppilaan koululle lämpimän aterian. Aluksi ruoka oli pääsääntöisesti puuroa sekä keittoja, mutta myöhemmin alkoi ilmestyä myös perunaa sekä kastiketta. Lisäksi jokainen oppilas toi mukanaan oman voileivän, joka oli pääsääntöisesti näkkileipä. Eväät ja ruoka syötiin pääasiassa keittolassa, jonne saavuttiin jonossa. Jonon tuli olla suora ja pituusjärjestyksessä pienimmästä suurimpaan. Myös pitkälle koulumatkalle tehtiin eväät mukaan. Itse koulumatka oli noin 4 km pitkä, ja se sisälsi sekä teitä että polkuja. Ke-

väällä, kesällä ja syksyllä koulumatka kuljettiin pitkälti kävellen. Perheessä oli vain yksi polkupyörä, ja sekin oli oikeastaan vain isovelji Reijon käytössä. Heti lumien tultua taas vedettiin monet jalkaan ja kuljettiin koulumatka hiihtäen. Tunnin kestävä koulumatka kuljettiin lähes aina yhdessä tovereiden kanssa, sillä kaikilla luokilla koulu alkoi samaan aikaan jokainen päivä.

Koulussa toimi siis kaksi opettajaa, joista ensimmäisillä kolmella luokalla naisopettaja ja jälkimmäisillä kolmella luokalla miesopettaja. Molemmat opettajat olivat iältään noin 50 ikävuoden hu-jakoilla. Oppitunnin kestivät aina 45 minuuttia kerrallaan, jonka jälkeen seurasi 15 minuutin väli-tunti, jotka olivat Inkerille ja muillekin oppilaille hyvin mieleistä aikaa. Kummallakin opettajalla oli siis kerrallaan kolme luokkaa samaan aikaan. Tunnit toimivatkin niin, että jokainen luokka-aste teki eri ainetta samaa aikaan. Osa teki hiljaisempia töitä kuten käsitöitä, ja samaan aikaan muut saattoivat harjoitella esimerkiksi lukemista. Liikuntatunnit olivat kuitenkin yhteisiä, joissa suosituimpia lajeja olivat hiihto, pesäpallo ja eräänlaiset sotaleikit. Liikunnan lisäksi koulussa opetettiin lukemista, laskemista, luonnontietoa, maantietoa, piirustusta, käsitöitä, uskontoa ja laulamista. Laulutunnin eivät olleet niinkään musiikkia vaan tunneilla opetettiin erilaisia maakuntalauluja sekä virsiä, jotka tuli osata ulkoa. Kieliä ei kansakoulussa vielä opiskeltu vaan ensi kosketukset englannin sekä ruotsin kieleen otettiin vasta keskikoulussa.

Opettajilla oli tuohon aikaan hyvin vahva auktoriteetti, sekä oppilaat että heidän vanhemmat kunnioittivat heitä paljon. Yksi syy opettajien kunnioitukseen oli Inkerin mielestä se, että opettajia pidettiin hyvin viisaina ihmisinä. Opettajista ei kotona lähes koskaan puhuttu negatiiviseen sävyyn vaan mahdollisissa selkkauksissa syytä etsittiin enemmän oppilaan suunnalta. Lisäksi opettajat olivat ulkoisesti hyvin siistejä ja huolellisesti pukeutuneita. Inkerin ensimmäinen opettaja Terttu Tytti Tellervo esimerkiksi piti aina hametta päällään, jopa liikuntatunneilla. Lisäksi Terttu oli hyvin vakavamielinen ja kunnioitusta herättävä, mikä tuohon aikaan oli hyvin tavallista. Terttu oli myös hyvin läheinen oppilaiden perheiden kanssa, ja hänellä oli tapana jopa pyörähtää oppilaiden kotona kyläilemässä.

Opetustyylistään lähes kaikki opettajat noudattivat tuohon aikaan samanlaista mallia. Oppilaat istuivat kahdenistuttavassa pulpetissa samalla kun opettaja suoritti omaa monologiaan luokan edessä olevalla korokkeella. Inkerin mukaan asioita ei juurikaan saanut tuohon aikaan kyseenalaistaa eikä huumoriakaan juuri oppitunneilla hyvällä katsottu. Koulu oli varsinkin oppituntien aikaan hyvin vakava paikka. Inkerin mukaan opettajat pääasiassa vain antoivat tietoa, jota piti omaksua. Ulko-opettelua oli paljon, eikä tehtävissä ollut juuri omalla pohdinnalla sijaa. Vastausvuoron saatua joutui aina seisomaan pulpettinsa vieressä. Sama koski myös opettajan saapumista luokkaan. Oppilaita myös rangaistiin huonosta käytöksestä, mutta ruumiillista kuritusta ei enää tämän sukupolven opettajilta nähty. Tavallisimpia rangaistuksia olivat nurkassa seisominen tai kävely koulun ympäri, joita myös Inkeri sai oman koulu-uransa aikana kokea.

Jokaisella oppilaalla oli omat koulukirjat ja vihkoset, joihin tehtäviä tehtiin. Tapana oli, että kirjoista pidettiin hyvää huolta, ja ne kiersivät aina seuraavalle ikäryhmälle. Poikkeuksena oli aapinen, jonka jokainen oppilas sai omakseen. Kotiläksyjä ja kokeita oli säännöllisesti, ja ne tarkastet-

tiin puna- ja sinikynä heiluen. Arviointi sekä kokeissa että talvella ja keväällä jaettavissa todistuksissa oli asteikolla 4–10. Inkeri muistelee, että tuohon aikaan opettajilla oli oppilaiden joukossa myös suosikkeja. Syynä tähän oli pitkälti joidenkin oppilaiden vanhempien korkea sosiaalinen asema. Inkeri oli hyvin keskinkertainen oppilas, jonka kansakoulu uraa helpotti se, että hän osasi lukea jo koulun aloittaessaan. Syynä tähän oli isovelji Reijo, jonka lukemaan oppimisen yhteydessä myös Inkerille tarttuivat lukemisen salat. Lisäksi Inkeri oli varsin hyväkäyttöksinen oppilas, mikä tuohon aikaan oli varsin yleistä. Lisäksi hän oli myöhemmin opettajien keskuudessa hyvin arvostettu oppilas. Lempiaiaineita olivat matematiikka sekä kädentaitoa vaativat aineet, kuten käsityö.

Kansakoulun arkea olivat myös monet juhlat sekä aamunavaukset, josta tuohon aikaan käytettiin nimitystä aamuhartaus. Koulussa vietettiin mm. joulujuhla, äitienpäiväjuhla sekä aina lukuvuoden päätteeksi kevätjuhla. Varsinkin joulu- ja kevätjuhlissa oli tavallisesti opettajien pitämä juhlapuhe, jokin näytelmä sekä lauluja ja runonlausuntaa. Äitienpäiväjuhlaan koko kylän äidit saapuivat kutsuttavaksi. Juhlissa oppilaat laittoivat jokaisen äidin rintaan sinivuokko ja lisäksi juhlaan kuului kahvitteletti. Joulujuhlasta Inkeri muistaa hyvin mieleisenä asiana jokaiselle oppilaalle jaetun pienen pussin, joka sisälsi omenan, piparin sekä rusina-askin. Tämä hyvin odotettu pussi toimi niin ikään joululahjana jokaiselle oppilaalle.

Vapaa-aika sujui kansakoulun aikaan pitkälti kodin askareissa sekä tovereiden kanssa temmeltäen. Kesäisin juostiin pitkin metsiä ja myös uiminen oli hyvin mieleinen aktiviteetti, asuihan Inkeri kansakouluajan järven rannalla. Esimerkiksi pellehyppyjen tekeminen järveen oli mieluista puuhaa. Lisäksi kotoa löytyi myös pituushyppypaikka sekä korkeushyppyteline, jonka isä oli itse väsäntänyt. Talvisin taas hiihrettiin ja laskettiin mäkeä. Lisäksi osallistuttiin myös hiihtokilpailuihin, mikäli niitä kodin lähipiirissä pidettiin.

Kylälle kansalaiskouluun

1960 luvun alussa Inkeri asteli kansakoulun päätyttyä kansalaiskouluun, joka kesti kokonaisuudessaan Inkerin kohdalla kaksi vuotta. Maksulliseen oppikouluun ei perheellä tässä vaiheessa ollut rahaa, joten kansalaiskoulu oli ainoa vaihtoehto. Kansalaiskoulu oli kansakoulun tapaan ilmainen, mutta muuten ne erosivat monella tavalla toisistaan. Ensinnäkin koulu sijaitti 27 km:n päässä kotoa kirkonkylällä. Kouluun tuli siis oppilaita koko kunnan alueelta, jolloin koulurakennus ja opiskelijamäärät olivat huomattavasti suuremmat kuin kansakoulussa oli ollut. Inkeri itse opiskeli maatilatalousluokalla, jossa oli tasaisesti sekä tyttöjä että poikia. Oppilaiden määrä luokassa oli 20–30. Kansalaiskoulu opetti pitkälti normaaleja kansalaistaitoja, kuten ruuanlaittoa ja muita kodin askareita. Maatilatalousluokalla oli Inkerin muistelun mukaan viikossa aina yksi päivä esimerkiksi käsitöitä ja toisena päivänä keskityttiin puolestaan kotitalouteen, kuten ruuanlaittoon. Maatilatalousluokkalaiset tekivät esimerkiksi kotitalouspäivänä koululle ruuan itse. Tuoreista kaloista ja koulun pihalla sijaitsevasta kasvimaasta valmistettiin mm. kalakeittoa koulun oppilaille. Ruoka olikin jo huomattavasti monipuolisempaa kuin kansakoulussa.

Koulurakennus itsessään oli huomattavasti kansalaiskoulua isompi, ja siinä oli useita eri luokkia. Rakennus oli puinen, ja siinä oli kaksi kerrosta. Kansakoulun tapaan käytössä olivat edelleen ulkokuhuussit, eikä koulu muutenkaan sisältänyt mitään suurempia mukavuuksia. Liikuntasalia ei esimerkiksi vielä tästäkään koulusta löytynyt vaan sisäliikunta pidettiin normaaleissa luokissa. Myöskään ruokalaa ei koulussa ollut vaan ruuat ja muut eväät syötiin pääsääntöisesti luokkahuoneessa. Lisäksi koulusta löytyi iso piha liikuntatunteja varten, ja sieltä löytyi myös kasvimaata, joka palveli ennen kaikkea maatilatalousopiskelijoita. Kansalaistaitoja opetettiin siis aivan juurta jaksan. Koulussa kerättiin Inkerin mukaan myös esimerkiksi marjoja ja säilöttiin omenoita. Lisäksi oppilaat pitivät itse huolta koulun kasvimaasta kesää lukuun ottamatta.

Koulumatka piteni siis huomattavasti kansakouluajoista. 27 km pitkä koulumatka, joka kesti kokonaisuudessaan toista tuntia, piti sisällään sekä kävelymatkan että myös linja-automatkan. Ensimmäiset 3 km kuljettiin yleensä joka kerta kävellen kelistä riippumatta. Tämän jälkeen hypättiin yli 20 km:n mittaiselle bussimatkalle. Bussit olivat usein aivan täyteen ahdattuja, niin että osa matkustajista joutui aina seisomaan. Bussit eivät myöskään olleet pelkästään oppilaita varten vaan myös työntekijät käyttivät samaa kulkuvälinettä. Linja-autoista on Inkerin mieleen jäänyt vahva myös polttoaineen käry sekä huonokuntoiset tiet. Bussimatkaan kuului myös lossimatka, ja talvisin sama pätkä kuljettiin jäätietä pitkin. Lähin pysäkki koululta sijaitsi noin kilometrin päässä, mutta tämä matka oli Inkerin lempiosuus koulumatkasta, koska matkan pystyi kulkemaan aina koulutovereiden kanssa.

Kansakoulusta tuttu opettajien kova kuri ja auktoriteetti säilyivät myös kansalaiskoulussa. Inkerin mieleen on kuitenkin jäänyt yksi opettaja, jolla ei ollut läheskään yhtä vahvaa auktoriteettia ja kuria kuin muilla. Tämä kyseinen opettaja joutui lopulta jopa poikapuolisten oppilaiden kiusankohteeksi. Lisäksi kansalaiskoulun opetussysteemit säilyivät lähes samoina kuin kansakoulussa. Oma mielipidettä ei juurikaan saanut ilmaista. Tunneilla kuunneltiin opettajaa ja seurattiin opetusta. Läksyjen kuulustelu oli varsin tavallista. Erityisesti esitysten pitäminen oli hyvin epämiellyttävää. Syynä tähän on Inkerin mielestä se, että oppilaat saivat niin harvoin olla äänessä, joten esitystilanteet olivat uusi ja pelottava asia. Sen huomion Inkeri nosti myös esille, että kansalaiskoulussa ei ollut minkäänlaista itsearviointia, kun taas nykyisessä koulumaailmassa se on vain vahvistanut asemaansa.

Myös kansalaiskoulussa opettajan suhde oppilaisiin pysyi varsin kylmänä ja etäisenä. Samat käytännöt, kuten seisomaan nouseminen opettajan saapuessa luokkaan ja kysymyksiin vastattaessa säilyttivät edelleen vahvan asemansa. Myös opettajia tervehdittäessä tuli naisten niiaa. Inkerin suhde opettajiin pysyi hyvänä, ja Inkeri itse oli kansalaiskouluaikaan hyvin pärjäävä ja tunnollinen oppilas, joka sai varsin hyviä numeroita. Kansalaiskoulun lopussa Inkeri palkittiinkin stipendillä, mikä kyseisenä aikana ei ollut kovinkaan tavallista. Kansalaiskoulussa Inkerille kuitenkin mukavinta oli se, että piirit laajenivat eikä enää vain pyörity oman kylän ja sukulaisten piirissä.

Kansalaiskoulussa ei kansakoulun tapaan pidetty sen suurempia juhlia. Myöskään äitienpäiväjuhlaa ei enää vietetty ollenkaan. Aamuhartaus kuului kuitenkin edelleen jokaiseen koulupäivään, ja se tuli keskusradion kautta. Myöskään ruokarukousta ei enää kansalaiskoulussa lausuttu, kuten kansakoulussa oli tehty.

Kansalaiskoulun aikaan vapaa-aika koostui pitkälti samoista teemoista kuin kansakoulu-aikaan. Tehtiin sekä kotiaskareita että temmellettiin tovereiden kanssa. Kansalaiskoulun aikaan tuli kuitenkin liikuttua enemmän pois ns. omalta kylältä, jolloin piirit laajenivat. Käytiin esimerkiksi pelaamassa lentopalloa ja muita tuohon aikaan suosittuja pallopelejä.

Kylältä kaupunkiin

Kansalaiskoulun päätyttyä Inkeri suuntasi 1960-luvun puolella välissä Helsinkiin. Tässä vaiheessa Inkerillä oli ikää vasta 14 vuotta. Ensimmäisen vuoden Helsingissä Inkeri toimi kotiapulaisena, jossa vierähti vuosi ennen kuin hän 15 vuotta täytettyään aloitti keskikoulun. Sen hän suoritti valtion iltaoppikoulussa. Koulu sijaitsi Kalevankadulla lähes hotelli Tornia vastapäätä. Nykyisin rakennus toimii Resson lukiona. Rakennus oli rakennettu kivistä, ja siinä oli kolme kerrosta.

Keskikoulu kesti Inkerin kohdalla kolme vuotta. Yleisimmin keskikoulu suoritettiin tuohon aikaan kuitenkin viiden vuoden mittaisena päiväkouluna. Iltakoulussa opetus järjestettiin niin, että oli kolmesta neljään oppituntia viitenä iltana viikossa pääsääntöisesti arkipäivisin. Opetus tapahtui pääasiassa kello 17–21. Keskikoulun iltakoulussa oli ainoastaan lukuaineita, ja muut aineet kuten liikunta ja kuvaamataito olivat karsittu kokonaan pois. Päiväkoulussa nämä aineet kuitenkin kuuluivat edelleen opetussuunnitelmaan. Lisäksi keskikoulussa opintarjontaan tuli ensimmäistä kertaa mukaan kieliopinnot. Tunteja iltakoulussa oli huomattavasti vähemmän kuin päivätoteutuksessa. Opiskelijat olivat pääsääntöisesti töissä käyviä aikuisia. Myös Inkeri toimi koulun ohessa kotiapulaisena. Hän oli luokan nuorin. Vanhimmat opiskelijat iltakoulussa olivat 50 ikävuoden paikkeilla. Iltakoulussa syntyi kuitenkin useita kaverisuhteita, joista osa on voimissaan vieläkin.

Opetus keskikoulun iltakoulussa oli Inkerin mielestä todella mukavaa ja kannustavaa. Auktoriteettia ja kurinpitoa ei juurikaan enää tarvittu, koska suurin osa opiskelijoista oli aikuisia. Opettamisessa myös vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä lisääntyi huomattavasti edellisiin koulukokemuksiin nähden. Opiskelijoiden omalle pohdinnalle ja mielipiteille annettiin huomattavasti enemmän tilaa. Lisäksi jokaisessa aineessa oli oma opettaja, ja opettajat olivatkin todella ammattitaitoisia. Useat opettajat olivatkin kirjoittaneet itse oppimateriaalit esimerkiksi historiasta ja matematiikasta.

Arki keskikoulun aikaan koostui pitkälti kotiapulaisen tehtävistä. Aamulla herättiin kuudelta päivän askareisiin, jotka jatkuivat koulun alkuun asti. Koulun päätyttyä noin kello yhdeksän aikoihin illalla saavuttiin takaisin kotiaskareiden pariin. Näin aikaa koulutehtävien tekemiseen ei juurikaan jäänyt, ja myös vapaa-aika oli vähäistä. Vapaa-ajan suuressa ja jännittävässä Helsingissä Inkeri vietti tanssiharrastuksensa parissa sekä käsitöiden parissa. Myös kaupoissa kierreltiin, vaikka ylimääräistä rahaa ei juurikaan ollut. Myös televisiosarjat olivat rantautuneet maahan, joten myös niitä tuli seurattua.

Kohti lapsuuden unelma-ammattia

Keväällä 1970 Inkeri lopetti keskikoulun ja aloitti elokuun kahdeksantena päivänä opinnot sairaanhoitajaksi, lapsuutensa unelma-ammattiin. Koulutus itsessään kesti kaksi ja puoli vuotta ja sen

Inkeri suoritti sairaanhoito oppilaitoksessa Savonlinnassa, joten kaupungin vaihto oli taas edessä. Koulu sijaitsi aivan Savonlinnan keskussairaalan vieressä, ja opiskelija-asunnot olivat aivan koulun yhteydessä. Opiskelukustannuksiin sai valtiolta niin sanottua opintorahaa ja valtion tukemaa opintolainaa, jotka kattoivat pääasiassa asunto- ja ruokakustannukset. Lisäksi jokainen oppilas sai ilmaisen matkan kotipaikkakunnalle.

Opiskeluun sisältyi paljon teoriaa sekä käytäntö. Lisäksi opiskelu oli hyvin itsenäistä. Koulutus sisälsi sekä yleisopintoja, kuten äidinkieltä, sekä sairaanhoitoon liittyviä opintokokonaisuuksia ja lääketieteeseen liittyvät opintoja. Inkeri muistelee luennoitsijoiden olleen sekä sairaanhoidon opettajia että lääkäreitä, joista Inkerillä ei ole kovin mairittelevaa muistikuvaa. Lääkäreillä ei nimittäin ollut minkäänlaisia pedagogisia valmiuksia toisin kuin muilla opettajilla. Koulussa oli lisäksi suhteellisen tiukat vaatimukset. Inkeri muistelee muun muassa, kuinka tenteistä tuli päästä läpi viimeistään toisella uusintakerralla, tai muuten joutui suorittamaan koko yksittäisen opintokokonaisuuden uudestaan ja samalla jäi luokkatovereistaan jälkeen puoli vuotta. Lisäksi opintoihin sisältyi useampi opinnäytetyö. Opiskelu sisälsi myös useita harjoitteluja esimerkiksi neuvoloissa sekä keskussairaalassa. Tavallista oli, että ensin jokaisesta suuremmasta kokonaisuudesta oli teoria, jonka jälkeen oli harjoittelu.

Vapaa- aikaan Inkerillä ei juurikaan ravintoloissa käynti kuulunut toisin kuin nykyisten opiskelijoiden arjessa. Tosin siihen aikaan ravintolaan pääsyyn tarvittiin usein miesseuraa. Tanssiharrastus sai edelleen jatkoa, ja myös asuntoloissa vietetty aika luokkatovereiden kanssa oli mukavaa.

Opiskeluiden jälkeen Inkeri vietti lähes 40 vuotta lapsuuden unelma-ammattinsa parissa. 40 vuoden aikana Inkeri päivitti myös opintojaan erikoistumalla sisätauti- ja päiväkirurgiaan. Viimeiseksi ammattinimikkeeksi ennen eläkkeelle siirtymistä jäikin erikoissairaanhoidtaja. Inkeri etenikin pienestä kansakoulusta yhteen yhteiskunnan toimivuuden kannalta merkittävimmistä ammateista.

Muisteluhaastattelu tehty joulukuussa 2020.

Koulumuistot: Inkeri Kosonen

Muistelun ylöskirjannut: Eetu Harmoinen

Tekstin julkaisutiedot: Eetu Harmoinen 2021. Kansakoulusta yhteiskunnan tukipilariksi

URL https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Inkeri%20Kososen%20koulumuistelut%20Eetu%20Harmoinen_0.pdf